

та модальними дієсловами; складені іменні присудки з основним компонентом прикметником та допоміжним дієсловом-зв'язкою бути. Пропонована стаття відкриває перспективу подальшого дослідження функціонування головних і другорядних членів речення в романістиці Володимира Лиса як складової вивчення синтаксичних особливостей його творчості та виразника ідіолекту письменника.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Соло для Соломії – Лис В. С. Соло для Соломії. URL: <https://www.e-reading-lib.com/bookreader.php/1024974/volodimir-lis-solo-dlya-solomii.html>

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. Київ : Либідь, 1993. 368 с.
2. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : монографія. Чернівці: Рута, 1999. 336 с.
3. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис : монографія. Донецьк, 2001. 662 с.
4. Ричагівська Ю. Є. Структурно-семантичні параметри складного речення в поетичному мовленні : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Луцьк, 2009. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : «Академія», 2004. 408 с.

К. Яриновська (Житомир)

Наук. керівник – канд. філол. наук, доц. Г. І. Гримашевич

КОЛОРАТИВИ В ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЮРІЯ ІЗДРИКА (НА МАТЕРІАЛІ ЗБІРКИ «КАЛЕНДАР ЛЮБОВІ»)

Наша мова надзвичайно багата й різноманітна, так само як і її лексичний склад. Особливу групу слів української лексичної системи становить лексика на позначення кольорів. Багатство колірної лексики в мові пояснюють важливістю зорових вражень як одного з джерел пізнання навколишнього світу. Колірні ознаки матеріальних об'єктів абстрагуються свідомістю людини й набувають самостійного існування в різноманітних сферах духовного досвіду людства – від найдавніших знакових систем міфології та фольклору до сучасного мистецтва. Не випадково кольори постійно привертають увагу науковців як об'єкт дослідження в різних напрямках – фізичному, психологічному, філософському, мистецтвознавчому та лінгвістичному.

Зацікавленість кольороназвами зумовлена нашим життям. Останнім часом семантика кольоропозначень трансформувалася в окрему галузь науки про мову, бо розвиток кольороназв тісно пов'язаний зі сприйняттям навколишнього світу [5, с. 54].

Дослідники зазначають, що мовні засоби та позначення кольору формуються під впливом художньої мети, індивідуального осмислення та естетичних уподобань автора. Семантика колірних ознак надає мові своєрідності, асоціативних властивостей [5, с. 54].

Одним із важливих аспектів вивчення кольоративів є всебічний аналіз їхніх функціональних властивостей у мові фольклору та художньої літератури. Численні спостереження вчених у галузі лінгвопоетики переконують у тому, що в поетичній мові назви кольорів є естетично проакцентованими, позначені багатством семантичних наповнень і виконуваних функцій. Колірна гама як важливе мовно-естетичне явище є одним із показників індивідуального стилю автора, а її аналіз має принципове значення для розуміння специфіки поетичномовних картин світу, визначення особливостей розвитку ідейно-художніх систем, характеристики традиційного та новаторського тощо. Проблема семантики кольоративів та їхньої естетичної значущості в художньому тексті постійно перебуває в полі зору науковців (І. Бабій, А. Брагіна, Л. Донецьких, В. Дятчук, С. Єрмоленко, Л. Пустовіт та ін.).

Здавна лексика на позначення кольорів відігравала важливу роль у художній творчості українських митців, зокрема прозаїків та поетів. Спочатку це були первинні назви, як-от: жовтий, зелений, сірий, чорний, і виконували вони переважно номінативну функцію.

У сучасній українській мові лексика на позначення кольору становить кількісно велику групу, яка активно поповнювалася новими лексичними одиницями протягом розвитку мови. Одним зі шляхів збагачення є вторинна номінація кольорів, що ґрунтується на застосуванні вже наявних у сучасній мові лексем з інших тематичних груп. Такі назви часто стають загальноновживаними кольоронайменуваннями. Деякі ж із них з'являються тільки в певному контексті, є результатом індивідуально-авторського бачення світу й рідко переходять до активного слововживання [1].

Категорія назв кольорів характеризується семантичною та функціональною різноманітністю, тому здавна цікавить науковців. Як зазначає І. Бабій, цю групу лексем у різних аспектах досліджували такі мовознавці: А. Критенко, А. Кириченко, О. Дзівак, Н. Сологуб, С. Єрмоленко, Л. Ставицька, Л. Пустовіт та інші [1]. Зокрема, Н. Комарчева та Н. Левун розглядали проблеми функціонування й семантики лексем, утворених від назв кольорів. В основу класифікації вони поклали спосіб словотвору похідних, докладно розглянули словотвірні гнізда

кольоративів. Автори зазначають: «Дослідження словотвірного потенціалу прикметників на позначення кольорів спектру передбачає вияв кількісного складу словотвірних гнізд із відповідними назвами на вершинах, визначення внутрішніх зв'язків у структурі словотвірних гнізд аналіз семантики похідних утворень» [3, с. 77–78].

Назви кольору в українській мові, зокрема їх функціонування в художньому тексті, упродовж кількох останніх десятиріч є предметом постійного зацікавлення багатьох мовознавців які вивчають проблеми семантики слова в художньому тексті. На думку Л. Пустовіт, сполучуваність назв кольорів із різними поняттями відбиває й закономірності використання традиційних образів, які стали певною мірою поетичними символами, і новаторське вживання назв із семантикою кольору для створення емоційно-оцінних метафоричних означень [4, с. 23].

Колоративи в межах художніх текстів уживаються як у прямому, переносному, так і в символічному значеннях. Це зумовлено естетичною спрямованістю художніх текстів: вони покликані не так інформувати людину про щось, як викликати в неї переживання та почуття. Найбільш повно естетичну функцію реалізують кольоративи в текстах поетичних – їхня частка, за підрахунками дослідників, становить тут близько 14 % усієї лексики [6].

Для поетичних текстів найхарактернішими є вживання кольоропозначень у функції символу, причому трансформація кольору в символ може відбутися двома шляхами – уживанням колоратива в закріпленому народнопоетичною традицією значенні або ж надання йому власне авторських конотацій.

Отож мета нашої розвідки – дослідити лексику на позначення кольорів у поетичному дискурсі Юрія Іздрика на матеріалах збірки «Календар любові», зокрема простежити їхнє морфологічне вираження та значення.

Серед зафіксованих у збірці «Календар любові» можемо виокремити 127 випадків уживання лексем на позначення кольорів, серед яких: 49 – на позначення чорного кольору, 29 – білого, 10 – срібного, 5 – золотистого, 5 – жовтого, 4 – прозорого, 4 – синього, 4 – сірого, 4 – червоного, 3 – зеленого, 2 – сивого, 2 – рожевого і 6 випадків уживання самої лексеми «колір». Переважно всі ці лексеми виражені прикметниками, рідше – іменниками: ... *і чорний траур тротуарів / і **зелень** лип і неба лють* [2, с. 144]; ... *щораз менше **кольорів** у спектрі* [2, с. 402]; *перли крохмальні крапельки поту / і алергічне **почервоніння** ...* [2, с. 148]; прислівниками: ... *мільйони нейронів як мухи – мовчать **чорно*** [2, с. 236]; ... *коли за тобою скучаю **чорно** / повискуючи мов гієна ...* [2, с. 274]; *диявол деталей ворожить **по-чорному** / а я відморожусь білим **по-білому*** [2, с. 233]; дієсловами: ... *наш полігон ще колись **зеленітиме** садом* [2, с. 334].

Прикметники, використані у віршах, переважно прості, хоча трапляються й винятки, зокрема фіксуємо кольороназви-композиції: ... *і все це – в чорнильно-чорному небі / без центру осі і краю* [2, с. 10]; ... *твоє листя смарагдово-зелене / очі твої – без осі круговерті* [2, с. 229].

Автор чітко розставляє акценти й розмежовує добро і зло, відповідно означає їх кольорами чорний (темний) і білий (світлий), оскільки саме вони є найбільш контрастними. Білий – це світло, поєднання всіх кольорів. Білий колір символізує чистоту і духовність. Також він свідчить і про простоту. Чорний – це поєднання всіх кольорів. Він представляє щось невідоме, таємне. Чорний здебільшого своєрідно стримує потік інформації, але немає ніяких сумнівів у тому, що в сучасній культурі він також асоціюється з «темною стороною» і злом. Наприклад: ... *і білий альбом, записаний богом / а чорний вініл запоротий чортом ...* [2, с. 56]; ... *дитя розрізняє добро і зло, дорослий плутає чорне з білим // ось воно біле – підходь і бери / бо ось воно чорне – страшне наче правда* [2, с. 97].

У творчому арсеналі Юрія Іздрика прикметники виконують такі стилістичні функції:

- пряме означення предметів: *я зненавидів тут курити / розглядаючи жовті стіни / краще б мати якесь корито, плисти в ньому по морі синьому* [2, с. 135]; ... *є таємна діра / білий кролик на чатах ...* [2, с. 409];

- створення контрасту й протиставлення: ... *«є» і «немає» / так або ні / чорне і біле / святість і грішність ...* [2, с. 267]; ... *не розрізняю чорне і біле / та відрізняю морок і світло* [2, с. 339];

- створення метафоричних образів: ... *чорний тор-кіркегор, що ув'язнює промені* [2, с. 49]; *і вже викрадаю свою барселону / і руно її золоте* [2, с. 214];

- створення тропів: алітерації (... *і жорстко меле жовте жорно зерно моїх нічних перезій / а чорна ніч (...)* перелицьовує сюжет [2, с. 287]); алітерацію та асонанс (... *сиві коні сині квіти повкладались спать (...)* сонні діти *сині коні сива каламуть ...* [2, с. 400].

Отже, лексика на позначення кольорів у поезіях Юрія Іздрика надзвичайно різноманітна та представлена в багатьох вимірах. Поет експериментує зі словами, хоча наскрізними є протиставлення чорне – біле, світле – темне та сталі означення: *срібне дзеркало, прозорі привиди, червоний чилі, золоте жито*. Автор активно створює нові образи через звичайні прикметники, увиразнює й виділяє їх, вводячи в контекст. Чорний колір переважно використовується для означення темряви, зла, депресії, диявола, білий – для означення світла, чистоти, радості, надії, Бога. Сірий – для означення мряки, буденності; червоний, зелений, синій, рожевий, золотистий, срібний – для передачі кольору предметів побуту, назв природи

тощо. Відповідно найбільш уживаними є білий та чорний кольори, найменш використовуваними – зелений та рожевий.

Перспективи дослідження вбачаємо в деталізації значення кожної з кольороназв у функційному аспекті з огляду та використання в художньому поетичному дискурсі, з'ясуванні їхньої семантики та походження, особливостей функціонування самих кольоратитвів та їхніх дериватів у поетичному доробку Юрія Іздрика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабій І. Вторинна номінація кольору в художній картині світу. *Мовознавчий вісник* : зб. наук. праць. Черкаси, 2010. Вип. 11. С. 31–34.
2. Іздрик Ю. Календар любові. Львів : Вид-во Старого Лева, 2016. 425 с.
3. Комарчева Н. Семантика похідних, утворених від назв кольорів. *Матеріали III наукових читань, присвячених пам'яті професора І. Ковалика [«Актуальні проблеми українського словотвору»]*. Івано-Франківськ : Прикарпатський університет імені В. Стефаника, 1995. С. 77–78.
4. Пустовіт Л. «Очі дихають синню». *Культура слова*. Київ, 1983. Вип. 25. С. 20–27.
5. Соловьев С. Цвет, число и русская словесность. *Знание – сила*. Москва, 1971. № 1. С. 54–56.
6. Українські кольоративи. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Українські_кольоративи.